

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De rangorde van schuldeisers bij de wettelijke verdeling

Es, P.C. van

Citation

Es, P. C. van. (2008). De rangorde van schuldeisers bij de wettelijke verdeling. *Wpnr: Weekblad Voor Privaatrecht, Notariaat En Registratie*, 6776(2008), 897-899. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/138423>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/138423>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De rangorde van schuldeisers bij de wettelijke verdeling

Mr. P.C. van Es*

1. Inleiding

Wanneer een nalatenschap vererft volgens de regels van art. 4:13 BW (wettelijke verdeling) en de erflater en diens echtgenoot in enige gemeenschap van goederen waren gehuwd, dan verkrijgt de echtgenoot de eigendom van alle gemeenschapsgoederen zonder dat de huwelijksgemeenschap eerst hoeft te worden verdeeld. Dit kan worden afgeleid uit een arrest over de ouderlijke boedelverdeling (HR 9 september 1988, *NJ* 1989, 239, Van der Kammen) waarin de Hoge Raad overwoog dat 'de langstlevende, die vóór het overlijden van de erflater reeds voor de helft tot elk goed van de gemeenschap gerechtigd was, (...) door dat overlijden ingevolge de hier bedoelde boedelverdeling voor het geheel tot elk goed gerechtigd <wordt>'.¹

De vraag rijst wat voor de verschillende nalatenschaps-schuldeisers en de schuldeisers van de echtgenoot, de betekenis is van het feit dat er in het onderhavige geval nooit een onverdeelde ontbonden huwelijksgemeenschap of een gemeenschap van een nalatenschap heeft bestaan. In zijn algemeenheid geldt dat het bestaan van een 'bijzondere gemeenschap' als bedoeld in art. 3:189 lid 2 BW, de schuldeisers die zich op goederen van de gemeenschap kunnen verhalen, voorrang geeft boven andere schuldeisers (zie art. 3:192 BW jo. art. 3:193 lid 1 BW, alsmede art. 1:100 lid 2 BW). Mijns inziens dient bij het bepalen van de rang van de verschillende schuldeisers die zich uiteindelijk op de goederen van de echtgenoot kunnen verhalen, zoveel mogelijk tot richtlijn te worden genomen, hetgeen zou gelden wanneer er wel twee bijzondere gemeenschappen zouden zijn ontstaan. Deze gedachte wordt hieronder nader uitgewerkt, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen (i) schulden van de echtgenoot die op de huwelijksgoederengemeenschap konden worden verhaald, (ii) nalatenschapsschulden die op de huwelijksgoederengemeenschap konden worden verhaald (zie art. 4:7 lid 1 onder a BW), (iii) schulden van de echtgenoot die niet op de huwelijksgoederengemeenschap konden worden verhaald (waarbij te denken valt aan schulden van de echtgenoot die na het overlijden van de erflater zijn ontstaan) en (iv) nalatenschapsschulden die niet op de huwelijksgoederengemeenschap konden worden verhaald (bijvoorbeeld schulden uit legaat (art. 4:7 lid 1 onder h BW¹) of schulden uit belastingen die ter zake van het openvallen der nalatenschap worden geheven (art. 4:7 lid 1 onder e BW)).

2. Art. 4:14 lid 2 BW

Art. 4:14 lid 2 BW geeft een (niet volledige) regeling ten aanzien van de rangorde van de bovenbedoelde schulden. Het artikel luidt als volgt:

'Voor schulden van de nalatenschap, alsmede voor schulden van de echtgenoot die konden worden verhaald op de goederen van een gemeenschap waarvan de echtgenoot en de erflater de deelgenoten waren, neemt de schuldeiser in zijn verhaal op de goederen die krachtens artikel 13 lid 2 aan de echtgenoot toebehoren, rang voor degenen die verhaal nemen voor andere schulden van de echtgenoot.'

De bepaling ziet op schulden van de nalatenschap (dat wil zeggen de hierboven onder (ii) en (iv) bedoelde schulden), alsmede op schulden van de echtgenoot die konden worden verhaald op de goederen van een gemeenschap waarvan de echtgenoot en de erflater de deelgenoten waren (dat wil zeggen de hierboven onder (i) bedoelde schulden). Niet geheel duidelijk is echter *op welke goederen* de bepaling betrekking heeft. Is dit op alle goederen die deel hebben uitgemaakt van de door het overlijden van de erflater ontbonden huwelijksgemeenschap, of slechts op de (door de werking van de wettelijke verdeling niet meer bestaande) 'onverdeelde helft' hiervan? Deze vraag wordt door Perrick² in de eerstbedoelde en door Kraan³ in de laatstbedoelde zin beantwoord. De benadering van Kraan lijkt mij de juiste, aangezien slechts ten aanzien van de helft van de ontbonden huwelijksgemeenschap gezegd kan worden dat de echtgenoot deze krachtens art. 4:13 lid 2 BW heeft verkregen. Dit gegeven heeft betekenis voor de verhouding tussen de nalatenschapscrediteur die zich voorheen niet op de huwelijksgemeenschap kon verhalen en de schuldeiser van de echtgenoot wiens vordering is ontstaan na het overlijden van de erflater. Het betekent dat de eerste schuldeiser slechts ten aanzien van de onverdeelde helft van de goederen van de voormalige huwe-

* Universitair hoofddocent notarieel recht, Universiteit Leiden, vaste medewerker van het WPNR.
(P.C.vanEs@law.leidenuniv.nl)

1. Het uitgangspunt hierbij is in deze bijdrage dat de echtgenoot de nalatenschap zuiver heeft aanvaard, zodat hij aansprakelijk is voor het geheel (art. 4:120 lid 5 BW).
2. Asser-Perrick 6A, *Erfrecht en schenking*, Deventer: Kluwer 2002, nr. 69, p. 75.
3. C.A. Kraan, 'Onzekerheid over de wettelijke verdeling', *WPNR* (2000) 6406, p. 428-429.

lijksgemeenschap rang neemt voor de tweede. Deze uitkomst is billijk: er is geen reden waarom de hierboven onder (iv) bedoelde schulden *ten aanzien van hetgeen de langstlevende echtgenoot krachtens huwelijksvermogensrecht toekomt*, rang zouden moeten nemen voor de onder (iii) bedoelde schulden. De vraag rijst echter hoe men zich een verdeling van een niet meer bestaande huwelijksgemeenschap moet voorstellen en wat een dergelijke verdeling precies betekent voor de verhaalsmogelijkheden van de twee hierboven bedoelde crediteuren. Op deze vragen wordt hieronder in de volgende paragraaf ingegaan.

3. Verdelen in rekenkundige zin

Zoals gezegd besteedt Kraan in *WPNR* (2000) 6406 aandacht aan de onderhavige problematiek. Hij spreekt in dit verband over het in de persoon van de echtgenoot 'als het ware' ontstaan van 'een quasi-gemeenschap die voor de helft bestaat uit de nalatenschap en voor de helft uit het vermogen dat de echtgenoot krachtens huwelijksgoederenrecht toekomt'. In verband hiermee vraagt hij zich af of 'de crediteur op grond van art. 3:180 ook verdeling van de quasi-gemeenschap <zou> kunnen vorderen'. Mijn gedachte zou zijn dat men – in verband met het ontbreken van een daadwerkelijke gemeenschap – slechts toekomt aan een verdeling *in rekenkundige zin*. De nalatenschapscrediteur die zich voorheen niet op de huwelijksgemeenschap kon verhalen, neemt rang voor de schuldeiser van de echtgenoot wiens vordering is ontstaan na het overlijden van de erflater, ten aanzien van de halve *waarde* van de voormalige huwelijksgemeenschap, berekend na aftrek van de schulden die op de huwelijksgemeenschap verhaald konden worden.⁴ Ten aanzien van de andere helft van de waarde komen de in de vorige zin bedoelde schuldeisers pondspondsgewijs op.

4. Art. 4:14 lid 2 BW en de schulden die op de huwelijksgemeenschap konden worden verhaald

Hierboven is ervan uitgegaan dat schulden die verhaald konden worden op de huwelijksgemeenschap (als bedoeld onder (i) en (ii)), na het in werking treden van de wettelijke verdeling, altijd met voorrang verhaald kunnen worden op alle goederen die hebben behoord tot de huwelijksgemeenschap. Deze regel vloeit niet rechtstreeks voort uit art. 4:14 lid 2 BW omdat deze regeling – althans in mijn lezing – slechts betrekking heeft op de helft van de ontbonden huwelijksgemeenschap. Ook op art. 1:100 lid 2 BW kan de 'absolute' voorrang van de bedoelde schulden niet gebaseerd worden, aangezien er geen sprake is van een onverdeelde gemeenschap. Ik zou de bedoelde voorrang daarom willen baseren op de achter de laatstvermelde bepaling schuilgaande gedachte dat de schulden die op een gemeenschap verhaald konden worden, ook na de ontbinding (maar voor de verdeling) van de gemeenschap, rang blijven nemen voor andere schulden van de deelgenoten. Het feit dat er bij de wettelijke verdeling niet op

enig moment sprake is van een onverdeeldheid, moet bij de bepaling van de rangorde van de schuldeisers zoveel mogelijk worden weggedacht. Een duidelijke aanwijzing dat het ook de bedoeling van de wetgever is dat de schulden die op de huwelijksgemeenschap verhaald konden worden, na de inwerkingtreding van de wettelijke verdeling met voorrang verhaald kunnen worden op *alle* goederen die hebben behoord tot de huwelijksgemeenschap, vindt men in art. 4:204 lid 2 BW:

'Indien de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig artikel 13, is lid 1, onder *b* en *c*, van overeenkomstige toepassing op het geheel van de goederen die hebben behoord tot de huwelijksgemeenschap van de erflater en zijn echtgenoot, de in die gemeenschap gevallen of daarop verhaalde schulden, alsmede hetgeen daarvoor in de plaats is getreden.'

Deze bepaling bewerkstelligt dat de bedoelde schuldeisers hun voorrang ook daadwerkelijk kunnen realiseren door het in gang zetten van de vereffeningprocedure die betrekking heeft op de gehele (voormalige) huwelijksgemeenschap.⁵

5. Effectuering van voorrang

In beginsel kan iedere schuldeiser van de echtgenoot, onafhankelijk van zijn plaats in de hierboven geschetste rangorde der schuldeisers, verhaal nemen op de goederen van de echtgenoot (art. 3:276 BW).⁶ Een schuldeiser die zijn voorrangspositie wil effectueren, kan de rechtbank verzoeken een vereffenaar te benoemen. Deze mogelijkheid komt de schuldeiser van de nalatenschap toe op grond van art. 4:204 lid 1 onder *b* BW. Indien de wettelijke verdeling van toepassing is, komt op grond van het hierboven in de vorige paragraaf aangehaalde tweede lid van art. 4:204 BW de mogelijkheid ook toe aan een schuldeiser van de echtgenoot die zijn schuld kon verhalen op de huwelijksgemeenschap. Een belangrijk gevolg van het in werking treden van de vereffeningprocedure is dat een schuldeiser in beginsel niet meer bevoegd is zijn vordering op goederen der nalatenschap ten uitvoer te leggen (art. 4:223 lid 1 BW).⁷ Uiteindelijk krijgt iedere schuldeiser uitgekeerd wat hem volgens de verbindend

4. Vgl., in een andere context, S. Perrick, naschrift bij reactie van P. Clausen op: 'Over schulden van de nalatenschap onder Boek 4 NBW (*WPNR* (2001) 6435-6436)', *WPNR* (2001) 6457, p. 786.

5. Voor de goede orde zij hier ook gewezen op art. 4:213 BW dat bepaalt dat wanneer een erflater gehuwd is geweest in een gemeenschap van goederen, de rechtbank op verzoek van de vereffenaar van de nalatenschap, een vereffenaar van de ontbonden huwelijksgemeenschap kan benoemen. Deze bepaling speelt echter alleen een rol wanneer de wettelijke verdeling niet van toepassing is en er na het overlijden van de erflater nog een gemeenschap is. Zie S. Perrick, 'Over schuldeisers van een nalatenschap met één erfgenaam onder Boek 4 NBW', in: S.C.J.J. Kortmann e.a. (red.), *Yin – Yang* (Van Mourik-bundel), Deventer: Kluwer 2000, p. 239.

6. Zie ook *Kamerstukken II* 2000/01, 27 021, nr. 5, p. 7 (Van der Burght c.s., Parl. Gesch. Invoeringswet Boek 4, p. 1573).

7. Het terugvorderen van reeds voldane schulden is niet mogelijk, behoudens voldane schulden uit legaat (art. 4:216 BW).

geworden uitdelingslijst toekomt (art. 4:220 lid 1 BW). Voorrang speelt niet alleen een rol in een vereffeningsprocedure, maar ook wanneer verschillende schuldeisers zich op dezelfde goederen verhalen. Bij de verdeling van de executie-opbrengst wordt namelijk met de voorrang rekening gehouden (vgl. art. 483f Rv).⁸ Uit de opbrengst worden in de eerste plaats de schulden voldaan die op de goederen van de huwelijksgemeenschap konden worden verhaald. Indien er ook schuldeisers zijn die opkomen voor schulden als bedoeld onder (iii) en (iv), wordt het restant vervolgens door tweeën gedeeld. De schuldeiser die opkomt voor een schuld als bedoeld onder (iv) geniet voorrang ten aanzien van de ene helft en beide schuldeisers komen pondspondsgewijs op voor de tweede helft.

6. Tot slot: de aanwezigheid van niet tot de huwelijksgemeenschap behorend vermogen van de echtgenoot of de erflater

Het is denkbaar dat bij het van toepassing zijn van de wettelijke verdeling ten aanzien van de nalatenschap van een erflater die in enige gemeenschap van goederen was gehuwd, de erflater en/of de echtgenoot gerechtigd is tot buiten de gemeenschap vallend vermogen. In een vereffeningsprocedure dient dit privévermogen te worden afgescheiden aangezien de verhaalsrangorde ten aanzien van dit vermogen verschilt van die ten aanzien van de goederen die behoorden tot de huwelijksgemeenschap.

Wat betreft het privévermogen van de erflater geldt dat hierop voor alle nalatenschapsschulden (ongeacht of deze op de goederen van de huwelijksgemeenschap konden verhaald) gelijkelijk verhaal kan worden genomen. Met betrekking tot een schuld van de echtgenoot die op de huwelijksgoederengemeenschap kon worden verhaald, geldt dat de erflater voor deze schuld – voorzover zij in de gemeenschap viel en dus niet verknocht was – voor de helft aansprakelijk is (art. 1:102 BW). Voor dit gedeelte komt de hier aan de orde zijnde schuldeiser gelijkelijk op met de twee hierboven vermelde schuldeisers die opkomen voor schulden als bedoeld onder (ii) en (iv). Voor de andere helft kan hij zich – tezamen met de schuldeiser die opkomt voor een schuld als bedoeld onder (iii) – verhalen op het restant.

Het privévermogen van de echtgenoot dient in de eerste plaats tot verhaal van schulden van de echtgenoot als hierboven bedoeld onder (i) en (iii), alsmede tot verhaal van de helft van een schuld als bedoeld onder (ii), mits deze schuld in de gemeenschap viel en dus niet verknocht was. De andere helft van de schuld neemt, tezamen met de schulden bedoeld onder (iv), rang na de in de vorige zin vermelde schulden.

8. Zie ook *Kamerstukken II* 2000/01, 27 021, nr. 5, p. 7 (Van der Burght c.s., Parl. Gesch. Invoeringswet Boek 4, p. 1573).